

Sygn. akt IV CSK 442/12

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 7 marca 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Strzelczyk (przewodniczący)

SSN Mirosław Bączyk (sprawozdawca)

SSN Marian Kocon

w sprawie z powództwa D. B.

przeciwko Z. B. T. i S. M. T.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 7 marca 2013 r.,

skargi kasacyjnej powódki

od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 16 lutego 2012 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania oraz rozstrzygnięcia
o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Powódka D. B. domagała się zasądzenia od pozwanych małżonków Z. T. i S. T. kwoty 125.310 zł z odsetkami. Żądanie to motywowowała tym, że uiszczyła zaległości podatkowe obciążające pozwanych jako zbywców na jej rzecz kilku nieruchomości. Sąd Okręgowy zasądził od obu pozwanych dochodzoną należność po dokonaniu następujących ustaleń faktycznych.

Decyzjami z dnia 26 czerwca 2003 r. Dyrektor Urzędu Kontroli Skarbowej (UKS) określił pozwanemu S. T. zobowiązanie obejmujące podatek akcyzowy za ustalone miesiące w 2002 i 2003 r. W dniu 1 lipca 2003 r. pozwani zawarli z powódką kilka umów sprzedaży użytkowania wieczystego i własności nieruchomości wchodzących w skład ich majątku wspólnego. W tym dniu doszło też do sprzedaży na rzecz powódki nieruchomości stanowiącej majątek odrębny pozwanego.

W dniu 29 września 2005 r. pozwani małżonkowie ustanowili rozdzielność majątkową a Decyzjami Naczelnika Urzędu Celnego w Ł. z dnia 12 września 2007 r. orzeczono o solidarnej odpowiedzialności powódki jako nabywcy środków trwałych związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej przez zbywcę – S. T. (męża) za jego zaległe należności podatkowe. Decyzje te stały się ostateczne i na ich podstawie została wszczęta egzekucja.

W ocenie Sądu Okręgowego, należności podatkowe pozwanego mogły być zaspokojone z majątku wspólnego pozwanych małżonków (art. 41 § 1 k.r.o., w brzmieniu przed dniem 20 stycznia 2005 r.). W wyniku więc uiszczenia podatku obciążającego pozwanego przez powódkę (osobę trzecią) korzyść majątkową odnieśli oboje pozwani małżonkowie. Powinni oni być zobowiązani do zwrotu kwoty odpowiadającej zapłaconemu podatkowi na podstawie art. 405 k.c., a ich odpowiedzialność ukształtowana jest *in solidum*.

W wyniku apelacji wniesionej tylko przez pozwaną, Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że oddalił powództwo wobec strony apelującej (pозwanej). Akceptując ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji, Sąd Apelacyjny poszukiwał właściwej podstawy prawnej żądania powódki i wyjaśnił, że nie ma tu zastosowania przepis art. 518 § 1 pkt 1 k.c. (z racji braku zbywalności wierzytelności podatkowej), a także przepis art. 405 k.c., skoro nie zostały

wykazane przez powódkę wszystkie przesłanki roszczenia z bezpodstawnego wzbogacenia skierowanego wobec pozwanej. Stan zubożenia powódki powstał dopiero po uiszczeniu należności podatkowych (2008 – 2010 r.), pozwani małżonkowie pozostawali wówczas w ustroju rozdzielności majątkowej, toteż stan wzbogacenia mógł powstać jedynie w majątku pozwanego, a nie jego żony, która nie była podatnikiem, nie miała już majątku wspólnego z pozwanym i umorzono wobec niej postępowanie egzekucyjne.

W skardze kasacyjnej powódki podnoszono zarzuty naruszenia prawa materialnego, tj. art. 29 § 1 § 2, art. 111 § 1, 3 i 4 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (tj. Dz. U. z 2005 r., nr 8, poz. 60 ze zm.; cyt. dalej jako „ordynacja podatkowa z 1997 r.”), art. 405 k.c. i art. 471 k.c. Skarżąca wносиła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i jego zmianę poprzez uwzględnienie jej żądania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

1. Podstawowe znaczenie ma zarzut naruszenia art. 405 k.c., przy czym z prawnej motywacji tego zarzutu wynika, że skarżącej chodzi o wadliwą subsumpcję (nie są bowiem podnoszone zarzuty naruszenia prawa procesowego), a nie o „błędną wykładnię” tego przepisu (s. 3 i n. skargi).

Zapłata należności podatkowej obciążającej inną osobę (podatnika) może oznaczać, oczywiście, stan bezpodstawnego wzbogacenia płacącego, nawet wówczas, gdy w wyniku odpowiedniej decyzji podatkowej przyjęto solidarną odpowiedzialność osoby płacącej za zobowiązania podatkowe (art. 107 § 1a – ordynacji podatkowej z 1997 r.). W takiej sytuacji bezpodstawnie wzbogaconym może być podatnik a uzyskana przez niego korzyść majątkowa polega na nieponiesieniu (zaoszczędzeniu) wydatku związanego z zapłatą należności podatkowej. Z treści zaskarżonego wyroku wynika, że Sąd Apelacyjny przyjął istnienie wzbogacenia pozwanego podatnika kosztem majątku strony pozwanej i w tym zakresie wyrok tego Sądu jest prawomocny.

Powstaje natomiast kwestia, czy roszczenie z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia (art. 405 k.c.) mogło powstać po stronie powódki także wobec pozwanej, a więc – czy skarżąca wykazała wszystkie przesłanki takiego roszczenia.

Decydujące znaczenie w tym zakresie mają, oczywiście, ustalenia faktyczne dokonane przez Sądy *meriti* (art. 398³ § 3 k.p.c.).

Po pierwsze, strona skarżąca bezzasadnie przyjmuje, że zapłata należności podatkowych obciążających pozwanego doprowadziła do „zmniejszenia również pasywów u pozwanej, a tym samym – bezpodstawnego wzbogacenia również u pozwanej” (s. 3 skargi). Z ustaleń Sądów *meriti* wynika bowiem to, że pozwana (żona podatnika) nie została objęta odpowiednią decyzją ustanawiającą jej solidarną odpowiedzialność podatkową z podatnikiem (mężem; art. 112 § 1 i art. 107 § 1a ordynacji podatkowej z 1997 r.). Oznacza to, że pozwaną nie obciążał wynikający z takiej decyzji obowiązek zapłaty podatku określonego w decyzji podatkowej. Nie uzyskała ona bowiem w ten sposób statusu osoby odpowiedzialnej solidarnie za zadłużenie podatkowe małżonka. Wbrew sugestii powódki, Sąd Apelacyjny nie mógłby „stosować art. 111 § 1, 3 i 4 ordynacji podatkowej z 2007 r.” i „ustalić solidarnej odpowiedzialności pozwanych za zaległości podatkowe pozwanego”. Przepis ten mógłby bowiem stanowić podstawę prawną wydania decyzji podatkowej orzekającej o solidarnej odpowiedzialności wskazanych w nim podmiotów. Zapłata przez powódkę podatków obciążających pozwanego nie spowodowała zatem – wbrew stanowisku skarżącej – stanu wzbogacenia w rozumieniu art. 405 k.c. także po stronie pozwanej w postaci wspomnianego w skardze „zmniejszenia pasywów” w jej majątku. Jeżeli zatem wobec małżonka podatnika nie wydano decyzji podatkowej o jego solidarnej odpowiedzialności z podatnikiem (art. 111 § 1 i § 3 ordynacji podatkowej z 1997 r.), osoba trzecia (nabywca przedsiębiorstwa podatnika) po zapłaceniu należności podatkowej podatnika nie nabywa roszczenia na podstawie art. 405 k.c. wobec małżonka tego podatnika.

Po drugie, dla powstania roszczenia wynikającego z art. 405 k.c. nie mają jednak znaczenia okoliczności podane w skardze. Chodzi tu o to, że zapłacone przez powódkę należności podatkowe wynikały z działalności gospodarczej, prowadzonej przez pozwanego, a pozwani małżonkowie współpracowali ze sobą w czasie prowadzenia takiej działalności. Należy podkreślić, że przesłankę bezpodstawnego wzbogacenia w rozumieniu art. 405 k.c. stanowi transfer korzyści majątkowej powstającej w następstwie odpowiedniego zdarzenia (w rozpatrywanej

sprawie – w rezultacie zapłaty należności podatkowych), a nie osiągnięcie przez pozwaną ogólnych korzyści ze wspólnej działalności gospodarczej z mężem (s. 6 skargi) w okresie przed faktycznym uregulowaniem zobowiązań podatkowych podatnika.

Z przedstawionych względów nietrafny jest zarzut naruszenia art. 405 k.c. Za bezprzedmiotowe należy uznać natomiast zarzuty naruszenia art. 29 § 1 i § 2 i art. 111 § 1, 3 i 4 – ordynacji podatkowej z 1997 r.

2. Trzeba zgodzić się z twierdzeniem zawartym w odpowiedzi na skargę kasacyjną powódki z dnia 26 czerwca 2012 r., że prawna motywacja zarzutu naruszenia art. 471 k.c. w skardze jest bardzo ogólna, brak w niej szerszego wykazania przesłanek kontraktowej odpowiedzialności odszkodowawczej pozwanej, a nadto zarzut taki wyraźnie został wyekspozowany dopiero w postępowaniu kasacyjnym (s. 4 odpowiedzi na skargę). Należy jednak wziąć pod uwagę to, że strona powodowa może ograniczyć się do podania podstawy faktycznej zgłoszonego żądania (nawet szeroko), natomiast problem prawnej kwalifikacji roszczenia należy do sądu (art. 187 § 1 k.p.c.). W pozwie strona powodowa, pozywając obojga pozwanych, powoływała się na umowę sprzedaży i domagała się zapłaty kwoty odpowiadającej wartości uiszczonych należności powodowych. Sąd pierwszej instancji uwzględnił to żądanie, przyjmując, że wynika ono z art. 405 k.c., a Sąd Apelacyjny rozważał nawet możliwość odwołania się do przepisów o subrogacji (art. 518 § 1 k.c.), rozpoznając i uwzględniając apelację pozwanej. W tak ukształtowanym przebiegu postępowania rozpoznawczego nie mogło dojść do wskazania przez powódkę art. 471 k.c. jako alternatywnej podstawy prawnej zgłoszonego roszczenia pieniężnego, mimo ogólnego wskazania w pozwie tego, że zapłata przez powódkę podatku za podatnika nastąpiło w związku z zawarciem w 2003 r. umów sprzedaży z pozwanymi. Oznacza to możliwość rozpoznania żądania powódki o naprawienie szkody także na podstawie art. 471 k.c.

W tej sytuacji zaskarżony wyrok należało uchylić i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania (art. 398¹⁵ k.p.c.).